

Policy brief #3, 26.12. 2022.

Війна та українські олігархи

Михайло Мозоль

ЦПР НаУОА

Юрій Мацієвський

ЦПР НАУОА

Наукова редакція

Юрій Мацієвський

Центр політичних досліджень НаУОА

Острог, 2022

В Україні існує кілька олігархічних груп, сукупний статок яких становить понад 20 млрд доларів. Найбільш впливовими вважаються тандем Ріната Ахметова та Вадима Новинського, група "Приват" Ігоря Коломойського та Геннадія Боголюбова, група "Інтерпайп" Віктора Пінчука, а також група Дмитра Фірташа, який до початку війни був монополістом на ринку продажу природного газу в Україні. За [оцінками](#) видання "Форбс", сім головних українських олігархів за два місяці війни втратили 9,7 млрд доларів – або ж 45% – свого статку. У таких умовах, кожних із них намагається знайти спосіб компенсувати збитки. Одним із варіантів такої компенсації може бути повоєнне відновлення України.

У цьому звіті подано аналіз збитків олігархів, їхніх відносин із владою, а також варіанти відшкодування втрат та збереження олігархічної системи в Україні після закінчення бойових дій.

Збитки олігархів від бойових дій

Незважаючи на військові дії, **Ринат Ахметов** залишається найбагатшою людиною України. За [оцінками](#) аналітиків "Форбс" станом на травень 2022 року його статки становили 4,6 млрд доларів. Втрати Ахметова від військових дій в Україні [оцінювали](#) у 4,3 млрд. доларів.

До війни під [контролем](#) Ахметова перебувала більш ніж 90 підприємств, які прямо чи опосередковано контролювалися найбільшою в Україні керуючою компанією Систем Кепітал Менеджмент (СКМ). Серед них – металургійний комбінат "Азовсталь", "Маріупольський меткомбінат ім. Ілліча", ТРК Україна, ТОВ Астеліт (мобільний оператор "life:)", футбольний клуб "Шахтар" (Донецьк), мережа АЗС "Гефест".

Експерти [вважають](#), що внаслідок війни Ахметов втратив близько 60% свого металургійного бізнесу, головними активами якого були меткомбінат "Азовсталь" та "Маріупольський меткомбінат ім. Ілліча". Також через обстріли компанія зупинила найбільше в Європі коксохімічне виробництво – Авдіївський КХЗ, розташоване в Донецькій області. Щодо втрат Ахметова в енергетичному бізнесі, то найбільша з них – це Луганська ТЕС у окупованому місті Щастя, а також більше половини потужностей у відновлюваній енергетиці (Ботіївська, Приморська, Орловська вітрові електростанції, а також Трифонівська сонячна електростанція), які опинилися на окупованих територіях Запорізької та Херсонської областей.

Агрохолдинг Ахметова "HarvEast" втратив понад 80% земельного банку. Близько 90 000 га сільськогосподарських площ холдингу в Донецькій області знаходяться на окупованій території, ще 12 000 га на Київщині потребують обстеження та розмінування.

В інтерв'ю італійському телеканалу RAI Ахметов [заявив](#) про втрату активів із довоєнною капіталізацією понад \$20 млрд. За словами олігарха, він має намір через суд відшкодувати збитки, завдані російською військовою агресією.

Місцезнаходження Рината Ахметова на сьогоднішній день точно не відоме. Прес-служба олігарха [заявляє](#), що він перебуває в Україні, проте, за [даними](#) журналістів, його літак залишив межі країни одразу після зустрічі на Банковій ввечері 23 лютого.

Друге місце за обсягом фінансових втрат посідає **Вадим Новинський**. Станом на травень 2022 року його статки становили 1,3 млрд доларів. Незважаючи на виразну проросійську орієнтацію він залишається в Україні, хоча в липні 2022 р. склав повноваження народного депутата. Його втрати аналітики оцінювали у 2,2 млрд доларів.

До війни [активи](#) Новинського у гірничо-металургійному комплексі, суднобудуванні, АПК, будівництві та виробництві будматеріалів, фінансовому секторі, машинобудуванні були об'єднані у Смарт-холдинг. Зокрема, Смарт-холдинг був власником понад 25% акцій металургійного холдингу "Метінвест", а також володів такими підприємствами, як ВАТ "Херсонський суднобудівний завод", ВАТ "Чорноморський суднобудівний завод", групи компаній "Верес" і "Калітрянський бекон", ЗАТ "Криворіжаглобуд" та ТОВ "Юджин", ВАТ "Запоріжжярудпром", ЗАТ "Турбуд", ВАТ "Завод Дніпропрес". Цікаво, що частиною Смарт-холдингу Новинського також є 3 заводи, що знаходяться на території АР Крим – ВАТ "Балаклавське рудоуправління ім.Горького", ЗАТ "Євпаторійський завод будівельних матеріалів", ЗАТ "Сакський завод будівельних матеріалів". Щоб не втратити ці активи, Новинський вже після окупації Криму, у 2015 році, [передав](#) право власності на ці підприємства своєму рідному брату Ашоту Малхасяну, який є громадянином РФ. Також частиною холдингу був банк "Юнекс", страхова компанія ЗАТ Промислово-страховий альянс та портовий комплекс "Очаків".

На [думку](#) аналітиків, головною втратою активів Новинського, як і Ахметова, є руйнування металургійних комбінатів у місті Маріуполь – "Азовсталь" та "Маріупольського меткомбінату ім. Ілліча", міноритарним власником акцій яких за допомогою холдингу "Метінвест" він був до війни. Також серед втрачених активів – херсонська верф суднобудівної компанії Smart Maritime Group (ВАТ Херсонський суднобудівний завод та ВАТ Чорноморський суднобудівний завод), які на сьогодні знаходяться на окупованій території, втрата контролю за роботою торгових центрів у Мелітополі та Бердянську, руйнування торгових центрів у Маріуполі та Северодонецьку.

Третє місце за обсягами збитків від війни посідає **Ігор Коломойський**. Його статки у травні 2022 року становили 1 млрд доларів, а втрати – близько 800 млн доларів.

Активи Коломойського сконцентровані в металургії (Покровський, Марганецький, Південний гірничо-збагачувальні комбінати, Дніпропетровський металургійний завод ім. Комінтерну, Дніпропетровський металургійний комбінат ім. Петровського, Нікопольський феросплавний завод, Стаханівський феросплавний завод, Запорізький феросплавний завод "Укрнафти", яка контролює Кременчуцький НПЗ, завод "Нафтохімік Прикарпаття", Дрогобицький НПЗ та мережу з 1500 автозаправних станцій), машинобудуванні (Одеський машинобудівний завод "Червона гвардія" та

ВАТ "Одесасільмаш"), авіації ("Міжнародні" "Дніпроавіа", "Windrose") та медіа (холдинг "1+1 продакшн", до якого входять телеканали "1+1", "1+1 International", "2+2", "ТЕТ", "ПлюсПлюс", "Бігуді", "Уніан-ТВ").

На [думку](#) експертів, найбільших збитків Коломойський та його партнери зазнали у нафтопереробній галузі через знищення Кременчуцького НПЗ, який забезпечував близько 60% ринку бензину в Україні, а також втрату близько 10% автозаправних станцій, які належали "Укрнафті".

На сьогоднішній день Ігор Коломойський [перебуває](#) в Україні. Олігарх не залишає межі країни через те, що він є фігурантом розслідування американського ФБР щодо можливого виведення коштів із "ПриватБанку" та боїться екстрадиції до США.

Четверте місце зі втрати активів посідає **Віктор Пінчук**. У травні 2022 року його статки оцінювали в 1,9 млрд доларів. Втрати Пінчука від воєнних дій в Україні сягають 700 млн. доларів.

Активи Віктора Пінчука перебувають в операційному управлінні інвестиційно-консалтингової групи EastOne, інвестиційний портфель якої охоплює понад 20 бізнесів та широкомасштабних проєктів, серед яких головними є трубно-колісна компанія "Інтерпайп" (до якої входять заводи "Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод", "Інтерпайп Сталь", "Інтерпайп Втормет"), медіа-активи (телеканали: СТБ, Новий, ICTV, М1, М2, QTV), видавництво "Економіка" та радіохолдинг "Тавр Медіа".

На відміну від інших олігархів, Пінчук зазнав фінансових втрат лише у зв'язку із зупинкою виробництва. Справа в тому, що промислові потужності олігарха (усі заводи компанії "Інтерпайп") розташовані у Дніпропетровській області, а також у місті Дніпро, де не було активних бойових дій. На початку війни ці підприємства призупинили діяльність, проте вже у квітні почали поступово [відновлювати](#) виробництво.

За [інформацією](#) українських журналістів, після зустрічі на Банковій увечері 23 лютого Віктор Пінчук залишив Україну і після цього він не повертався до країни.

П'яте місце по втраті активів посідає экс-президент України та чинний народний депутат **Петро Порошенко**. У 2021 році аналітики "Форбс" [оцінювали](#) його статки в 1,6 млрд доларів. Станом на травень 2022 року через війну в Україні Порошенко втратив близько 800 млн доларів, тобто близько половини свого статку, у зв'язку з чим він [не потрапив](#) до щорічного списку світових мільярдерів, який складає видання.

Основа капіталу Порошенка - автокорпорація "Богдан", агропромислова компанія "Укрпромінвест-агро", кондитерська корпорація "ROSHEN", холдинг "Укравтозапчастина" та телевізійні канали "5 канал" та "Прямий". При цьому варто відзначити, що частина цих активів формально належать його старшому синові Олексію, який отримав їх після того, як Петро Порошенко програв президентські вибори в 2019 році. А корпоративні права на телеканали "5 канал" та "Прямий" у 2021

році Порошенко передав холдингу “Вільні медіа”, в який об'єдналися журналісти, що працюють там, а також нардепи партії “Європейська солідарність” Ірина Геращенко, Вікторія Сюмар, Володимир Ар'єв, Ірина Фріз. На думку оглядачів, це [рішення](#) було продиктоване прагненням Порошенка не потрапити під санкції після ухвалення закону про олігархів.

Збитки компаній Порошенка, як і Віктора Пінчука, пов'язані насамперед із зупинкою виробництва чи зниженням обсягів випуску продукції. Згідно [заяв](#) менеджменту корпорації “ROSHEN”, у березні через загрозу бойових зіткнень було зупинено роботу кондитерських фабрик у Києві та Борисполі, а підприємства у Вінниці та Кременчуці працювали на 50% потужності.

На сьогоднішній день Петро Порошенко перебуває в Україні та виконує обов'язки народного депутата.

Шосте місце за втратою активів займає **Дмитро Фірташ**. У 2021 році його статки [оцінювали](#) в 1,04 млрд доларів. Основні [активи](#) Дмитра Фірташа в Україні були зосереджені в нафтогазовій галузі (“Регіональна газова компанія” та 26 облгзів, об'єднаних у компанію “Є-Енергія”), добувній (Мотронівський та Межиріченський гірничо-збагачувальні комбінати, “Валки-Ільмент”) та хімічній промисловостях (Черкаський “Азот”, “Рівнеазот”, Сєверодонецьке об'єднання “Азот”).

Згідно [заяв](#) менеджменту компаній, які належать олігарху, станом на травень 2022 року збитки від бойових дій лише у нафтогазовій галузі для нього становили близько 300 млн доларів. Про збитки від руйнувань на підприємстві Сєверодонецьке об'єднання “Азот”, а також зупинення інших активів олігарха в хімічній промисловості - черкаського “Азота” та “Рівнеазот” інформації немає.

Дмитро Фірташ не був в Україні понад 8 років, оскільки з 2014 року він перебуває під арештом в Австрії і не має змоги залишити цю країну.

Крім так званих “старих олігархів”, в Україні є група “нових олігархів”, до якої оглядачі зараховують власника великої мережі будівельних гіпермаркетів “Епіцентр-К” **Олександра Герєгу**, власника одного з найбільших агрохолдингів “Миронівський хлібопродукт” (МХП) **Юрія Косюка**, а також нафтового магната **Степана Івахіва**. Ці бізнесмени також зазнали серйозних збитків у зв'язку з бойовими діями на території України. Наприклад, Олександр Герєга, як і Петро Порошенко, станом на березень 2022 року [втратив](#) статус мільярдера, а його статки за час війни за підрахунками аналітиків “Форбс” скоротилися з 1,7 млрд доларів до 0,5 млрд. Збитки Юрія Косюка від знищення найбільшого в Україні складу для зберігання замороженої продукції станом на березень 2022 року [становили](#) близько 10 млн доларів. Зазнав втрат і Степан Івахів, який втратив частину автомобільних заправок бренду WOG, який є його головним активом.

Станом на початок 2023 року ці бізнесмени продовжують працювати в Україні, [періодично залишаючи](#) межі країни в приватних чи бізнесових цілях.

Таким чином, найбільших збитків з початку війни зазнали ті з олігархів, активи яких були зосереджені у Донецькій, Луганській, Запорізькій та Херсонській областях.

Відносини з владою та діяльність під час війни

Найскладніші стосунки серед олігархів із нинішньою владою складаються в експрезидента **Петра Порошенка**. Справа в тому, що впродовж двох перших років президентства Зеленського Порошенко позиціював себе як його головний політичний конкурент. Для зменшення впливу Порошенка Офіс президента ініціював кілька десятків кримінальних справ, у яких колишній президент виступав як головний підозрюваний.

Незважаючи на це, на початку війни Зеленський запропонував Порошенку відкинути минулі конфлікти та спільно боротися проти зовнішнього ворога. У такому форматі сторони існували близько місяця, поки телевізійні канали Порошенка – “5 канал” та “Прямий” не були виключені із загальнонаціонального пулу безкоштовних цифрових каналів. Немає сумніву, що це рішення було ухвалене Офісом президента з метою забезпечення домінування Зеленського в інформаційному просторі. Відповідно, ці дії в команді Порошенка сприйняли як сигнал про припинення неформальної домовленості про спільну боротьбу, і у відповідь на дії Банкової почали активно критикувати дії Зеленського та його команди. Паралельно з цим, команда Порошенка почала активно висвітлювати гуманітарну та фінансову допомогу свого лідера, а також вказувати владі на ті прорахунки, які були допущені під час підготовки до нападу РФ. Обрана стратегія поведінки, на думку команди Порошенка, дозволить посилити його політичні позиції у світлі погіршення соціально-економічної ситуації в Україні та пов'язаного з цим ймовірного зниження підтримки Зеленського.

Наприкінці 2021 року **Ринат Ахметов** був одним із тих українських олігархів, вплив якого команда Володимира Зеленського намагалася обмежити з використанням усіх доступних інструментів, починаючи від публічних [заяв](#) про причетність олігарха до підготовки державного перевороту, які [обрушили](#) акції його підприємств, і закінчуючи [підвищенням](#) податкового навантаження на підприємств, що входили до структури його власності. Оглядачі [називали](#) кілька причин загострення конфлікту між “олігархом №1” та президентом, особливо виділяючи закон про олігархів, який, на їхню думку, завдавав Ринату Ахметову серйозних іміджевих втрат, а також відставку з посади спікера парламенту лояльного до нього Дмитра Разумкова.

Проте загроза війни різко змінила відносини президента та “олігарха №1”. Напередодні вторгнення, 23 лютого, Володимир Зеленський [провів](#) зустріч із представниками 50 найбільших бізнес-компаній України. Серед запрошених був, зокрема, і Ринат Ахметов, який спеціально для цього прибув до України. За [інформацією](#) журналістів, він пообіцяв президенту забути “старі образи” та спільно протистояти загарзам. Судячи з наявних [даних](#), олігарх своє слово дотримав.

На відміну від 2014 року, Ринат Ахметов зайняв чітку проукраїнську позицію та взяв на себе фінансування кількох напрямів гуманітарної та фінансової допомоги, головними з яких є придбання їжі, ліків та одягу для переселенців; евакуація із зони бойових дій; архівація свідчень українців про війну; фінансова підтримка загонів ЗСУ та ТРО; надання безкоштовної електроенергії для медиків та військових; доставка гуманітарної допомоги із Європи; організація тимчасового житла на стадіоні "Арена Львів", а також співфінансування телевізійного каналу "FreeДом". За [підрахунками](#) менеджменту Ахметова, на кінець квітня для цих потреб олігарх витратив 72 млн доларів. Ще 30 млн доларів його компанії виплатили як аванс податкових зборів для підтримки національної економіки.

Вадим Новинський є бізнес-партнером Ріната Ахметова, а також одним з лідерів політичної партії "Опозиційний блок". Він, як і Ахметов, мав складні стосунки із президентом Зеленським до початку війни. Однак після 24 лютого, як і олігарх №1, [зайняв](#) проукраїнську позицію і почав активно підтримувати гуманітарні проекти.

За [даними](#) аналітиків "Форбс", загальна сума, виділена Фондом Вадима Новинського та його Сمارт-холдингом на гуманітарні проекти з початку війни на кінець квітня склала понад 7 млн доларів. Основні напрямки допомоги: медичне обладнання та медикаменти, продукти харчування та евакуація біженців.

При цьому важливо відзначити, що Новинський – один із найвпливовіших членів синоду Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП), яка є структурною частиною Російської православної церкви, та об'єднує [12,3](#) тисячі парафій в Україні. Після початку війни в УПЦ МП розпочався внутрішній розкол, під час якого частина керівництва на чолі з її формальним лідером – Онуфрієм спробувала розірвати відносини з Москвою. Однак Новинський цьому активно перешкодив. Одним із можливих мотивів такої поведінки Новинського може бути не лише прагнення зберегти зв'язки з Москвою, а й бажання не втратити власний статус у керівних органах УПЦ МП. Річ у тім, що УПЦ МП завжди активно використовувала власних парафіян як електоральний ресурс. Новинський може намагатися зберегти свій статус в УПЦ МП, у політичних цілях, зокрема для співпраці з Офісом президента та отримання державної підтримки для бізнесу.

З початку президентства Володимира Зеленського **Ігор Коломойський** вважався одним із найвпливовіших олігархів. Головною причиною цього були давні бізнес-зв'язки Коломойського та Зеленського. Показово, що навіть після проголошення курсу на деолігархізацію, який спричинив конфлікт між Зеленським та Ахметовим, Коломойський не лише публічно [підтримав](#) це рішення, а й [голосами](#) підконтрольної йому депутатської групи "За майбутнє" допоміг втілити його в життя.

Однак, попри близькі відносини між олігархом та президентом, інформації про те, чим займається Коломойський під час війни немає. За [інформацією](#) українських журналістів, Коломойський зник із публічного простору ще на початку 2022 року, зберігши при цьому важелі впливу на ухвалення рішень в Офісі президента. Зокрема, він [проігнорував](#) запрошення Зеленського на зустріч із великим бізнесом 23 лютого,

пославшись на погане самопочуття, нібито через захворювання на Covid-19. Також залишив без відповіді питання українських журналістів про те, як він ставиться до дій Росії та президента Путіна. А за [словами](#) одного з його колишніх політичних соратників, мера Дніпра Бориса Філатова, з початком війни Коломойський переїхав із обласного центру до безпечніших західних регіонів України. Таємниче зникнення Коломойського може бути пов'язане з тим, що олігарх перебуває під санкціями і має обмежений доступ до своїх коштів.

З іншого боку, позиція Коломойського щодо геополітичної орієнтації України кардинально змінилася. Після початку гібридної агресії РФ у 2014 році, Коломойський перетворився з неpubлічного демонізованого олігарха на українського патріота, обійнявши посаду голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації, та організовуючи захист регіону від російських диверсантів. У цей період він дуже різко висловлювався про президента РФ та його агресивну політику щодо України, апелюючи до необхідності євроатлантичної інтеграції. Однак після приходу до влади Володимира Зеленського позиція Коломойського стосовно РФ почала змінюватися. Зокрема у інтерв'ю для The New York Times у 2019 році олігарх [заявив](#), що Україні варто налагодити відносини з Росією та відмовитися від орієнтації на євроатлантичну інтеграцію. Причиною цього може бути те, що активи олігарха з 2017 року перебувають під всесвітнім [арештом](#) за рішенням Вищого суду Лондона за позовом щодо націоналізації Приватбанку. Також олігарх перебуває під слідством у США, де йому [висунуто](#) звинувачення з боку ФБР щодо походження коштів, на які олігарх та його партнери купували ділову нерухомість та підприємства.

Судячи з усього, у цій ситуації Коломойський, не маючи перспективи використовувати свої активи на Заході, вирішив переорієнтуватися на Москву. Ці припущення можуть пояснити його таємниче зникнення з публічною політикою під час війни. Таким чином, олігарх, очевидно, намагається зберегти контроль над своїми активами в Україні, навіть у разі окупації території, де вони знаходяться.

Віктор Пінчук протягом усього періоду президентства Володимира Зеленського вибудовував імідж максимально лояльного олігарха, обмінюючи необмежений доступ до власних медіа ресурсів на сприяння з боку Офісу президента. Разом з Ринатом Ахметовим він був присутній на зустрічі президента з великим бізнесом 23 лютого, обіцяючи Зеленському сприяння. Як і Ахметов, у ході війни Пінчук дотримався слова і не лише надає фінансову підтримку всередині країни, а й активно просуває меседжі Зеленського за кордоном.

Усередині країни основні фінансові зусилля Віктор Пінчук скерував на допомогу загонам ЗСУ та ТРО. Його фонд закуповує броньовану техніку, амуніцію, засоби зв'язку, прилади розвідувальної діяльності, а також фінансує будівництво оборонних споруд та організацію спальних місць для військових. Окрім цього, значну частину коштів Пінчука було витрачено на медицину, починаючи від купівлі броньованих машин швидкої допомоги і закінчуючи турнікетами та кровоспинними засобами,

яких потребує українська армія. За підрахунками менеджменту Пінчука, на ці потреби станом на кінець квітня було [витрачено](#) 16,7 млн. доларів.

Дмитро Фірташ із 2014 року перебуває під арештом в Австрії. У зв'язку з його відсутністю в країні, олігарх поступово втрачав колишній вплив та активи в Україні. Війна з РФ не стала винятком, а навпаки посилила цю тенденцію. Зокрема, у травні 2022 року, за рішенням уряду, Дмитро Фірташ фактично втратив монополію на ринку продажу газу в Україні. Раніше на частку його компаній, об'єднаних під брендом "Є-Енергія", припадало близько 70% ринку побутових споживачів газу. Структури олігарха постачали газ регіонами через свої облгази і продавали кінцевим клієнтам через газбути понад 10 років. 28 травня 2022 року Кабмін передав активи 20 операторів газорозподільних мереж (облгазів), які раніше належали Фірташу, в управління державної компанії "Чорноморнафтогаз". Це сталося також і через те, що Фірташ мав давні зв'язки з російським бізнесом і його монополія на ринку продажу газу розглядалася урядом як загроза національній безпеці. До того ж уряд мав і формальну причину для такого рішення – раніше ці активи було заарештовано, оскільки з 2017 року компанії не платили за використання газорозподільних мереж. За даними Державного бюро розслідувань, держскарбниці було завдано збитків майже 1,5 млрд гривень.

Незважаючи на такі жорсткі дії щодо Фірташа, його компанії протягом війни надали фінансову допомогу Україні у [розмірі](#) 9,7 млн. доларів. Зусилля олігарха насамперед спрямовані на надання гуманітарної допомоги, купівлю медикаментів, амуніції для загонів ТРО, а також облаштування бомбосховищ.

Варто відзначити, що, як і у мирний час, так і в умовах воєнного стану, більшість олігархів намагаються демонструвати лояльність до влади, надаючи фінансову, а також гуманітарну допомогу та підтримуючи ініціативи президента Зеленського.

Перспективи компенсації втрат у процесі відновлення України

Друга половина 2021 року пройшла в Україні під знаком боротьби Володимира Зеленського із олігархами. Апогеєм цього протистояння стало ухвалення "[антиолігархічного закону](#)", який дозволяє команді президента визначати хто з бізнесменів набуває статусу олігарха, з подальшим застосуванням до них санкцій. За задумом авторів закон мав набути чинності у травні 2022 року та запустити процес деолігархізації України.

Проте війна втрутилася у політичний порядок денний та кардинально змістила акценти у внутрішній та зовнішній політиці України. На [думку](#) оглядачів, через загрозу знищення країни між олігархами та чинною владою відбулося певне примирення, в рамках якого колишнє уявлення про деолігархізацію було переглянуто. Зокрема, президент пообіцяв оцінити поведінку кожного з українських олігархів після війни, зазначивши, що з цього приводу не можна робити узагальнень. А голова Національного агентства із запобігання корупції Олександр Новіков в інтерв'ю "Форбс" взагалі [заявив](#), що деолігархізація втратила актуальність, оскільки

олігархи перестали виконувати роль центрів впливу. За словами Новікова, після війни в Україні діятимуть єдині правила гри, внаслідок яких олігархи перетворяться на великих бізнесменів.

Подібні заяви Зеленського, а також членів його команди не можна розцінювати інакше як сигнал олігархам щодо нового політичного порядку, який формується в умовах війни. У новій архітектурі влади, яку створює команда Зеленського, його домінуванню не має бути альтернативи. Виходячи з цього, лояльність до президента, а також підтримка його ініціатив, починаючи від фінансування спільного телемарафону до проектів гуманітарної та фінансової допомоги, є гарантією того, що олігархи отримають доступ до ресурсів, які будуть спрямовані на відновлення України після війни. При цьому, деякі члени команди Зеленського, зокрема колишній міністр економіки Тимофій Мілованов, [заявляють](#), що розпоряджатися коштами міжнародних донорів, наданих Україні для відновлення, мають члени українського уряду, а не іноземні організації. На практиці це означає, що команда Зеленського намагатиметься не лише самостійно визначати пріоритетні напрями для відновлення, а й буде прагнути контролювати процес фінансування конкретних галузей економіки та його обсяги.

Незважаючи на бажання команди Зеленського зберегти за собою контроль у цьому питанні, позиція західних партнерів, які, очевидно, будуть головними фінансовими донорами відновлення, відрізняється від команди президента.

Зокрема, план відновлення України під назвою "Відбудувати Україну" ([Reconstruction of Ukraine](#)), концепцію якого було запропоновано Європейською комісією 18 травня 2022 року, пропонує дещо інші принципи виділення та використання фінансової допомоги. Відповідно до цієї концепції, завданням керівництва України є лише створення плану відновлення країни. А його затвердження, координацію джерел фінансування, призначення та використання фінансових ресурсів здійснюватиме спеціально створений для цього орган під назвою "Платформа відновлення України". Іншими словами, Україна сама визначатиме свої потреби та проводитиме відновлення, проте всі ці плани мають затверджуватись та контролюватись спеціальним органом ЄС. Крім того, концепція передбачає, що значний акцент у функціонуванні механізму, передбаченого пропозиціями Європейської комісії, буде зроблено на реформах у сфері верховенства права та боротьби з корупцією. А це означає, що європейські партнери дуже уважно стежать за тим, щоб представлені Україні фінансові ресурси були використані за призначенням.

Виходячи з цього, перед командою Зеленського стоїть вибір – знайти компроміс між апетитами олігархів і необхідністю відновлення країни, зберігаючи при цьому олігархічну систему чи почати системні реформи, які мали б нейтралізувати залишки політичного впливу олігархів, але також і поставити під сумнів ймовірність переобрання Зеленського на другий термін. На наш погляд команда Президента піде першим шляхом, намагаючись посилити власні шляхом послаблення, але не

знищення олігархів, запропонувавши їм замість деолігархізації новий формат співпраці.

Дії команди Зеленського з початку війни дають підстави вважати, що Президент спробує врахувати інтереси олігархів у плані відновлення України, в обмін на їхню лояльність та усунення від центрів прийняття політичних рішень. У разі досягнення компромісу, олігархи отримають компенсацію збитків, а Зеленський зможе забезпечити відновлення ключових галузей економіки, не порушуючи умов, встановлених європейськими партнерами. Олігархічна система у такій ситуації виживе, що буде гальмувати подальше відновлення і модернізацію України.